

УДК 378:37.091.12.011.3-051:796]:004

Пеньковець Василь

ORCID 0000-0002-2798-2302

Доцент кафедри спорту,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: penkovets@gmail.com

Максименко Олена

ORCID 0009-0005-1865-6365

Кандидат педагогічних наук,
доцент, учений секретар,
Державний університет інфраструктури та технологій
(м. Київ, Україна) E-mail: maksimenkoelena@gmail.com

Пеньковець Дмитро

ORCID 0000-0003-0088-6924

Аспірант,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: penkovetsdm@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТІВ ЯК КРИТЕРІЙ ОСВОЄННЯ СПОРТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В КОМПЛЕКСНОМУ ПІДХОДІ ДО ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ

***Актуальність статті** зумовлена формуванням інформаційної культури та грамотності студентів, що розширює вплив на молодь засобів масової інформації й обумовлюється необхідністю особистісно-орієнтованого підходу до розвитку критичного мислення студентів, становленню захисного механізму до значного впливу засобів масової інформації. Без глибокого і всебічного оволодіння обсягами і потоками інформації, які весь час зростають, соціальний розвиток суспільства неможливий.*

***Мета роботи.** Проаналізувати зміст інформаційної культури як важливого аспекту вищої освіти для студентів факультету фізичного виховання.*

***Наукова новизна.** Полягає у вдосконаленні методології і стратегії відбору змісту, методів і організаційних форм навчання й виховання, що відповідають завданням розвитку майбутнього вчителя в умовах інформаційного суспільства.*

***Висновки:** спортивним педагогам важливо застосовувати ІТ у професійній діяльності, оскільки це оптимізує навчально-виховний процес, раціоналізує роботу викладача, прискорює обробку різних даних, створює умови для розробки програм фізичного виховання та навчально-тренувального процесу.*

Більшість випускників не готові до застосування ІТ у майбутній професійній діяльності, оскільки в навчальних планах закладів вищої освіти, зокрема факультету фізичного виховання відсутні курси, які б готували до такої діяльності.

Оволодіння інформаційною культурою передбачає пошук, аналіз, генералізацію інформації, навички роботи з посібником, підручником та іншими джерелами інформації.

Надалі слід об'єднати ресурси закладів вищої освіти із профілю фізичного виховання і спорту на предмет створення єдиної електронної бази даних із метою подальшої інтеграції до освітніх європейських вимог.

***Ключові слова:** система тестування, об'єктивне оцінювання, база даних, тестовий контроль, програмне забезпечення, інформаційна культура, інформаційні технології.*

Постановка проблеми. До недавнього часу інформатизація освіти розглядалась переважно як суто технічне завдання. Під нею розумілися, у першу чергу, постачання комп'ютерів, підключення до Інтернету, викладання курсу інформатики.

Провідна роль інформатики в освіті знайшла своє відображення в Законах України «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), Указі Президента України від 04.07.2005 р. №1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» постановках Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 436 «Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001-2003 роки», від 13.07.2004 р. №905 «Про затвердження Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін» на 2005-2011 роки, програми «Інформаційні і комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2008 роки.

Формування інформаційної культури є однією з основних ланок у процесі навчання студентів факультету фізичного виховання.

Актуальність роботи зумовлена формуванням інформаційної культури та грамотності студентів, що розширює вплив на молодь засобів масової інформації й обумовлюється необхідністю особистісно-орієнтованого підходу до розвитку критичного мислення студентів, становленню захисного механізму до значного впливу засобів масової інформації. Без глибокого і всебічного оволодіння обсягами і потоками інформації, які весь час зростають, соціальний розвиток суспільства неможливий.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інформаційну культуру трактують як систематизовану сукупність знань, умінь, навичок, що забезпечує оптимальне здійснення індивідуальної інформаційної діяльності, спрямованої на задоволення як професійних, так і непрофесійних потреб [7]. Також предметом інформаційної культури слід вважати процес гармонізації внутрішнього світу людини в ході засвоєння всього обсягу соціальної інформації [7].

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки та інформаційних технологій викликав значні зміни в галузях індустрії, сільського господарства, проте найбільш радикальних змін зазнали концепції і технології комунікацій та обробки інформації. Ці зміни мають значний вплив на наше життя і діяльність, зокрема, на розвиток системи освіти. Сучасне покоління має можливість використовувати широкий спектр МЕДІА-засобів: кабельне та супутникове телебачення, персональні комп'ютери, що підключені до міжнародної інформаційної мережі Інтернет, факсимільний зв'язок, мобільний зв'язок, компакт – та відео-диски, WEB – технології, дистанційне та віртуальне навчання, доступ через міжнародну мережу в найбільші бібліотеки світу, електронну пошту, безпосереднє спілкування з усім світом через чати в реальному масштабі часу тощо. Усі ці можливості не можуть не викликати змін у сфері освіти, а вимагають у сучасних студентів, освоєння цих технологій та опанування професійних навичок у користуванні ними. Широкий спектр інформаційних і комп'ютерних технологій відкриває можливості створення віртуальних підприємств і лабораторій, що дозволяє значно розширити практичну підготовку студентів. Це означає значні зміни і заходи з реорганізації освітньої інфраструктури, впровадження нових методик і методів комп'ютерної освіти студентів. Викладачі усього світу одноставно дотримуються тієї думки, що навчальні заклади несуть величезну відповідальність за підготовку студентів до подальшої діяльності в інформаційному просторі сучасного суспільства, у його «цифровому» середовищі. У зв'язку з цим необхідним є надання студентам вищих навчальних закладів можливостей опанування сфери комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій у такому обсязі, який дозволить їм:

- сформувати необхідний світогляд і певну інформаційну культуру, яку потребує сучасне суспільство;
- використовувати отримані знання, уміння і навички безпосередньо у повсякденному житті;
- накопичувати власний практичний досвід, який стане підґрунтям для подальшого вибору професійної діяльності й самореалізації молодого фахівця в інформаційному просторі сучасного суспільства.

Реалізація ідей без паперової освіти спрямована на формування в усіх користувачів уміння навчитись, здобувати інформацію, вибирати з неї необхідні знання. Для цього кожен педагог, викладач не тільки сам повинен оволодіти особливими інформаційними знаннями та вміннями, але й бути готовим професійно передавати ці знання, формуючи особливий тип культури – інформаційну культуру особистості.

Найбільш актуальним стає це питання завдяки впровадженню у вищій школі кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що полягає в переорієнтації з лекційно-інформативної на індустріально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента. У структурі навчального навантаження студента індивідуальна робота розглядається також як один з основних компонентів навчальної діяльності і займає значну частину його навчального навантаження, а це передбачає роботу в бібліотеці, використання сучасних засобів навчання, новітніх педагогічних, інформаційних технологій [2].

Виняток не становить фізична культура і спорт, де відбувається застосування ІТ для підвищення ефективності. За результатами теоретичного аналізу літературних джерел із досліджуваної проблеми можна зробити висновок, що сьогодні чимало досліджень, присвячено застосуванню ІТ у галузі фізичної культури і спорту (В. Ашанін, Я. Белькасем, С. Єрмаков, Л. Іваненко, С. Канішевський, О. Скалій, Л. Сущенко, В. Шаповалова, В. Шигалевський). Дослідниками запропоновано широкий спектр комп'ютерних програм для багатьох напрямів фізичного виховання, які мають оздоровчу, навчальну, тренувальну спрямованість. Автори довели, що застосування ІТ у галузі фізичного виховання і спорту оптимізує навчальний процес, діяльність викладача і студента, сприяє якісному засвоєнню навчального матеріалу [8].

Тільки 30% студентів факультету фізичного виховання уміють працювати з комп'ютером, 70% із них не знають жодної комп'ютерної програми, яку можна використовувати на уроках фізичної культури.

Інформаційне забезпечення на факультеті фізичного виховання потребує врахування досягнень і темпів розвитку спортивної науки і практики, широкого використання національних і світових інформаційних ресурсів, упровадження сучасних інформаційних технологій і пошуку інформації, формування інформаційної культури. Ступінь забезпеченості інформацією вчених є вагомим чинником освіти, науки і практики галузі [9].

Термін «інформаційна культура» розглядається як інформаційний компонент людської культури. Критеріями інформаційної культури вважають: уміння адекватно формулювати свою потребу в інформації, уміння адекватно відбирати й оцінювати інформацію, наявність комп'ютерної грамотності [7].

Інформаційна культура – це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією й використовувати для її отримання, обробки й передачі комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби і методи [7].

Інформаційна культура викладача розглядається як складова його професійної компетентності (високий рівень психолого-педагогічних, теоретико-практичних знань, педагогічних умінь і здібностей, які складають основу його майстерності, формується завдяки практичному досвіду). Інформаційна культура є важливою складовою успішної професійної і непрофесійної діяльності, а також соціальним захистом особистості в інформаційному світі.

Викладач повинен розуміти теоретичні основи формування інформаційної культури, що складається зі знання соціальної інформації, її властивостей, структури, функцій, інформаційного суспільства: проблеми, підходи до формування; психофізіологічні закономірності сприйняття і засвоєння інформації, природу та сутність інформаційних потреб, а також спроможна аналізувати інформаційну обстановку та робити інформаційні системи більш ефективними.

Як зазначають дослідники О.В. Почупайло, О.В. Барановська, формування інформаційної культури особистості передбачає інформаційні вміння, що складаються з декількох компонентів:

- уміння визначити й формулювати свої інформаційні потреби;
- уміння самостійно знайти потрібне джерело інформації;
- уміння самостійно розшукати інформацію з певного видання, джерела;
- уміння самостійно підготувати доповідь, реферат на певну тему, використовуючи наочність (сприймання та переробка інформації);
- уміння використовувати на уроці лекції, інформацію з різних видів літератури, періодичних видань, відео, аудіо касет, дисків CD-ROM, електронних носіїв інформації;
- уміння працювати з довідниковими виданнями (енциклопедіями, словниками), користуватись каталогами, картотеками як традиційними, так і електронними [6,8].

Сьогодні терміни виконання науково-дослідної роботи в галузі фізичної культури і спорту на думку науковця С.С. Єрмакова, залежить від того, наскільки добре організована система електронного інформаційного забезпечення – електронні наукові журнали. Усі передумови для цього є оскільки створені технічні можливості для існування вказаної системи. Але на шляху до реалізації цього проекту стоять серйозні перешкоди: розрізненість поглядів вищих навчальних закладі фізкультурного профілю на цю проблему, організаційні та технічні питання [9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових досліджень. Спортивним педагогам важливо застосовувати ІТ у професійній діяльності, оскільки це оптимізує навчально-виховний процес, раціоналізує роботу викладача, прискорює обробку різних даних, створює умови для розробки програм фізичного виховання та навчально-тренувального процесу.

Більшість випускників не готові до застосування ІТ у майбутній професійній діяльності, оскільки в навчальних планах закладів вищої освіти, зокрема факультету фізичного виховання відсутні курси, які б готували до такої діяльності.

Оволодіння інформаційною культурою передбачає пошук, аналіз, генералізацію інформації, навички роботи з посібником, підручником та іншими джерелами інформації.

Надалі слід об'єднати ресурси закладів вищої освіти із профілю фізичного виховання і спорту на предмет створення єдиної електронної бази даних із метою подальшої інтеграції до освітніх європейських вимог.

У подальших дослідженнях ми простежимо використання наукової спортивної інформації у наукових дослідженнях та за допомогою математичної статистики опрацюємо отримані результати.

References

1. Васильченко Л. В. Формування інформаційної культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти. *Науково-методичний журнал Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. № 1. С. 35–37.
Vasylchenko, L. V. (2006). Formuvannya informatsiinoi kultury kerivnyka shkoly v systemi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Formation of the information culture of the head of the school in the system of postgraduate pedagogical education]. *Naukovo-metodychnyi zhurnal Kompiuter u shkoli ta simi – Scientific and methodological journal Computer in School and Family*. 1. 35–37. [in Ukrainian].
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник. За ред. В.Г. Кремня. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2004. 384 с.
Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses (2004). [Higher education of Ukraine and the Bologna process]. Navchalnyi posibnyk. Edited by V. H. Kremnia. Ternopil, Ukraine: Navchalna knyha. Bohdan. 384. [in Ukrainian].
3. Гуржій А.М., Китайцев О.М. Стан та проблеми інформатизації освіти України. *Науково-методичний журнал Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. № 8. С. 3–8.
Hurzhii, A. M., Kytaitsev, O. M. (2006). Stan ta problemy informatyzatsii osvity Ukrainy [State and problems of informatization of education in Ukraine]. *Naukovo-metodychnyi zhurnal Kompiuter u shkoli ta simi*. 8. 3–8. [in Ukrainian].
4. Закон України «Про національну програму інформатизації». URL: <http://alpha.rada.kiev.ua/cgi-bin/putfile.cgi>.
Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu prohramu informatyzatsii» [Law of Ukraine «On the National Informatization Program»]. Retrieved from: <http://alpha.rada.kiev.ua/cgi-bin/putfile.cgi>. [in Ukrainian].
5. Барановська О. В. Інформаційні методи навчання учнів. Київ: Знання, 1999. 36 с.
Baranovska, O. V. (1999). Informatsiini metody navchannia uchniv [Informational methods of teaching students]. Kyiv, Ukraine: Znannia. 36. [in Ukrainian].
6. Матвійчик О. Є. Формування інформаційної культури викладача. *Науково-методичний журнал Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. 6. С. 16–17.
Matviichuk, O. Ye. (2006). Formuvannya informatsiinoi kultury vykladacha [Formation of information culture of the teacher]. *Naukovo-metodychnyi zhurnal. Kompiuter u shkoli ta simi – Scientific and methodical journal. Computer in school and family*. 6. 16–17. [in Ukrainian].
7. Почупайло О. Ф. Формування інформаційних умінь в учнів. Київ, 1997. 20 с.
Pochupailo, O. F. (1997). Formuvannya informatsiinykh umin v uchniv [Formation of students' information skills]. Kyiv, Ukraine. 20. [in Ukrainian].
8. Свістельник І. Р. Інформаційна компетентність науковців вищої фізкультурної освіти. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 35. Серія: педагогічні науки. Чернігів: ЧДПУ, 2006. № 35. С. 356–358.
Svistelnyk, I. R. (2006). Informatsiina kompetentnist naukovtsiv vyshchoi fizkulturnoi osvity [Information competence of scientists of higher physical education]. *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. Seriya: pedahohichni nauky. – Bulletin of T.G. Shevchenko Chernihiv State Pedagogical University. Ser.: Pedagogical sciences*. Issue 35. Chernihiv, Ukraine: ChDPU. 356–358. [in Ukrainian].
9. Шиян Б. М., Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 35. Серія: педагогічні науки. Чернігів: ЧДПУ, 2006. № 35. С. 346–352.
Shyian, B. M., Henseruk, H. R. (2006). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zastosuvannia informatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Preparation of future physical education teachers for the use of information technologies in professional activities]. *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Seriya: pedahohichni nauky. – Bulletin of T. G. Shevchenko Chernihiv State Pedagogical University. Ser.: Pedagogical sciences*. Issue 35. Chernihiv, Ukraine: ChSPU. 346–352. [in Ukrainian].

Penkovets V.

ORCID 0000-0002-2798-2302

Associate professor of the Department of Sports,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: penkovetsv@gmail.com

Maksymenko O.

ORCID 0009-0005-1865-6365

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Academic Secretary,
State University of Infrastructure and Technologies
(Kyiv, Ukraine) E-mail: maksimenkoelena@gmail.com

Penkovets D.

ORCID 0000-0003-0088-6924

Postgraduate student,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: penkovetsdm@gmail.com

INFORMATION CULTURE IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF STUDENTS AS A CRITERION FOR MASTERING THE SPORTS INFORMATION SPACE IN A COMPREHENSIVE APPROACH TO KNOWLEDGE FORMATION

The relevance of the article is determined by the formation of students' information culture and literacy, which expands the influence of mass media on young people. This is conditioned by the need for a person-oriented approach to the development of students' critical thinking and the formation of a protective mechanism against the significant influence of mass media. Without a deep and comprehensive mastery of the volumes and flows of information, which are growing all the time, the social development of society is impossible.

The purpose of the article is to analyze the content of information culture as an important aspect of higher education for students of the Faculty of Physical Education.

Scientific novelty. It aims at improving the methodology and strategy of content selection, methods, and organizational forms of education and upbringing, which correspond to the tasks of the development of the future teacher in the conditions of the information society.

Conclusions: Sports teachers need to use IT in their professional activities because it optimizes the educational process, rationalizes the teacher's work, speeds up the processing of various data, and creates conditions for developing physical education programs and the academic and training process.

The majority of graduates are not ready to use IT in their future professional activities since the curricula of higher educational institutions, in particular, the faculty of Physical Education, lack courses that would prepare them for such activities.

Mastering information culture involves searching, analyzing, and generalizing information, and skills in working with manuals, textbooks, and other sources of information.

In the future, the resources of higher educational institutions in the field of physical education and sports should be combined for the purpose of creating a single electronic database with the aim of further integration into European educational requirements.

Key words: testing system, objective assessment, database, test control, software, information culture, information technologies.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **О. М. Торубара**